



---

שבועת היהודים בפרסבורג

Author(s): א' שייכר

Reviewed work(s):

Source: *Zion / ציון*, Vol. ב (תשל"ב), pp. 237-238

Published by: [Historical Society of Israel/](http://www.hsi.org/)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70051309>

Accessed: 22/11/2011 06:52

---

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.



*Historical Society of Israel/* is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion /*.

<http://www.jstor.org>

## שבועת היהודים בפרסבורג

מאת אלכסנדר שייבר

החוקה העתיקה ביותר של העיר פרסבורג משנת 1376 כוללת את חוק היהודים משנת 1371 (Von dem Judenpuech). בדבר השבעת היהודים נקבע כדלהלן: על התורה נשבעים רק על תביעות של עשרה פונט-דיגרים ולמעלה, פחות מכן, על טבעת המנועול של שער בית הכנסת<sup>1</sup>:

“Seezt ein kristen einem juden ein pfant für alss vil gelcz, gicht der kristen mynner und der jude mer, so soll der jud dass besteten auf dem pfande mit seinem ayde, is ess uber zheen pfunt pfenninge, so muss der jude swern auf dem redal, ist es aber hinter zehen pfunt, so soll der jude swern einen ayd auf dem ryng, als ess vor gewenleich ist gewesen.”

עקרון זה נכלל אולי גם בספר החוקים של העיר אופן מאה שנים לאחר מכן, אולם לא נותרה ממנו רק הכותרת (Von der Iudenn äyd)<sup>2</sup> ועל-כן אין לקבוע זאת בודאות. שהיו נשבעים על טבעת של השער ולא על טבעת של השלשלת<sup>3</sup>, אפשר לראות מעצם צורת השבועה. בספרות ההונגרית המדעית מצויה רק דוגמה אחת מסוג זה, בגלוסה ל-Weichbild, שהוא קובץ חוקים גרמני<sup>4</sup>:

“Doch so haben etliche leut viel seltzamer weis hierinnen, und sprechen, der Jüd sol diesen eyd thun, vor der Synagogen, an dem thorringk, do man zer(!) Synagog thür mit zuzeuhet, und das sie sollen barfusz stehen, auf eine schweinhaut, denn disz ist ein fatasey. Denn es ist genug, das sie den eyd thun, in vorgeschriebener weis. Sie sollen ihn aber thun auff Moyses buch oder auff der Talmut.”

ידועות לנו גם דוגמאות אחרות. גם ב-Krems נזכרת נגיעת ה-Schulryngk — טבעת שער בית הכנסת — בשעת השבעת יהודים<sup>5</sup>.

מצויות עדויות נוספות לכך גם בתקופה יותר מאוחרת. אולם כאן מדובר על טבעת של השלשלת, שבה היו חוסמים את שער בית-הכנסת. יאן סובייסקי השלישי, מלך פולין, מאשר

1 עיין Monumenta Hungariae Judaica, כרך א, בודפשט 1903, עמ' 83, מספר 52.

2 Das Ofner Stadtrecht, הוצ' K. Mollay, בודפשט 1959, עמ' 127, מספר 195.

3 עיין אלכסנדר ביכלר, ב"Zsidó Szemle, כרך יג (1918), מספר ד.

4 ש' כהן בספרו A zsidók története Magyarországon, בודפשט 1884, עמ' 169; א' ויגלר ב"Magyar Zsidó Szemle, כרך מד (1927), עמ' 33—34; ג' קיש בספרו Jewry-Law in Me-dieval Germany, נויארק 1949, עמ' 72.

5 עיין H. von Vollini במאמרו Der Wiener und Kremser Judeneid, Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Wien, כרך יב (1932), עמ' 39; ג' קיש במאמרו Stü-dien zur Geschichte des Judeneides im Mittelalter, ב"HUCA, כרך יד (1939), עמ' 441.

בשנת 1676 את כל זכויות היהודים הקודמות. בשולי המסמך המקורי מצויות הערות עבריות ואחת מהן דנה בענין שבועה <sup>6</sup>:

"לכל עדות בעולם ואפילו לעסק נפשת לא יעידו בין יהודי לערל כי אם שני יהודים ושני ערלים: שאינם מצטרפים לישבע סופער רודאלי כי אם על חמשים זקוקים כסף צרוף, ובאם שיהיה מעט מסך זה לא ישבע כי אם אצל הקיט' שסוגרים בו הדלת של הבית הכנסת". צורת שבועה זו באה אלינו לא ממקורות יהודים. למען האמת, היא נכפתה על היהודים בידי לא יהודים, כפי היה נהוג אצלם.

Hericus, מורה של המנזר Saint Germain d'Auxerre, רושם בשנות 877—880 כדל-הלן: אם מישו מתגונן בשקר — ואפילו הוא נשבע רק על טבעת הדלת — ענש ייענש <sup>8</sup>:

"Nam si quis aut cupiditatis illectu, aut animi pertinacis impulsu, mendacio petrocinari definiens, saltem *in armilla januae jus jurandum explere* presumpserit, hunc quod sit reus perjurii, tum rei familiaris dispendio, tum corporeae damno valetudinis, absque dilatione, pedissequa corripit ultio, durisque implexum nexibus, aut cita satisfactione liberum, aut proximo interitu efficit condemnatum."

ועתה מאחר ואנו יודעים שהמקור לצורה זו של השבעה אינו יהודי, ויסודו הוא בחוקי הגויים בלבד, למותר הוא לחפש את מקומו של בית-הכנסת בפרסבורג על-מנת לגלות האם היתה בבית-הכנסת זה טבעת זו <sup>9</sup>.

מהו ההסבר לשבועה זו על טבעת השער? תכופות צוירו דמויות מפלצתיות על הקירות החיצוניים של הדומים והקטדרלות. גם על השער היו מציירים אריה או ראש של מפלצת. אלה סימלו את השטן שנדחק מן הכנסיה. ועמו של השטן יחול על הנשבע לשקר. ואף-על-פי שעל שער בית-הכנסת לא הפה של האריה או דמות כל שהיא החזיק את הטבעת <sup>10</sup>, בכל זאת המנהג — בטשטוש המובן המקורי — עבר אל היהודים.

6 עיין במאמרו של מ' שור Die Hauptprivilegien der polnischen Judenschaft, Festschrift Adolf Schwarz, ברלין — ווין 1917, עמ' 536.

7 קיט = Kette.

8 Act. SS. Julii בקובץ 48/IV, פרק א, Miracula S. Germani Ep. Autissioduris Civ. כרך ז, עמ' 265; עיין H. R. Hahnloser במאמרו Urkunden zur Bedeutung des Türnings, Festschrift für Erich Meyer, המבורג 1959, עמ' 130—131, 143.

9 עיין הגברת M. G. Aggházy במאמרה Contributo alla ricostruzione della vita di uno scalpellino ungherese del XIV secolo, Acta Historiae Artium, כרך טו (1969), עמ' 233.

10 R. Krautheimer בספרו Mittelalterliche Synagogen, ברלין 1927, עמ' 251. עיין עוד R. Wischnitzer בספרה The Architecture of the European Synagogue, פילדלפיה 1964, עמ' 25, 80, 109.